

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. X. Vtrùm idem poßit agere in seipsum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

sum caloris non adeo recte fieri concoctionem in ætate. Ratio est, quia ad concoctionem concurrunt primæ qualitates in gradibus homini debitis, seu in mensurâ ad iustitiam, ut dicunt Medici, quod si aliqua ex illis qualitatibus, etiam si sit calor, nimium excedat, sicut nocet sanitati animalis, ita & nutritioni. Quod evidenter confirmatur: quis enim negabit, maiorem esse calorem per totum corpus etiam in ipso stomacho hominis in ardentissima febre decumbentis, quam hominis sani? & tamen ille maior calor non iuvat, sed potius impedit concoctionem & nutritionem, quæ melius fit ab homine sano, & minus calido; ergo excessus caloris vel per se vel ratione aliarum fortè qualitatum quas causat, impedit concoctionem. Idem dico cum proportione de calore stomachi humani in ætate.

SECTIO X.

Utrum idem possit agere in seipsum.

171 **N**ONnulli impugnant sententiam à nobis explicatam & defensam de causâ antiperistasis; censent enim, nihil posse agere in seipsum; ergo quantumvis aer vel aqua maneat sine contrariis in ætate, non poterit suam frigiditatem augere; aliunde ergo petenda est ratio antiperistasis. Porro nihil posse agere in seipsum probant, quia nihil potest esse simul in actu & potentia ad eundem effectum: at si aliquid in se produceret, esset ex hac parte in actu, aliunde verò, quatenus illud potest producere, esset in potentia; ergo simul esset in actu & potentia.

Valde familiaris est multis Auctoribus confusio veritatis æquiuocatione verborum. Illud in potentia dupliciter potest usurpari. Vel prout dicit virtutem operandi: ut sic autem, quomodo, quæso, repugnat, eum qui habet virtutem operandi, simul esse in actu operationis? namquid 172 non omnes causæ secundæ, & Deus ipse, quando operantur, simul sunt in actu operationis, & in potentia & virtute ad operandum; idem commune & certum axioma docet, ab actu ad potentiam bonam esse consequentiam affirmatiuè. Est actus, ergo potentia. Hoc autem solum sequitur ex eo quod agens in se agat; quid ergo id habet difficultatis? Aliter potest accipi esse in potentia, id est in carentia actus: ut sic autem, fateor repugnare esse in actu, & in potentia, hoc tamen nec per somnium sequitur, ex eo quod agens agat in seipsum. Certè, si hæc obiectio aliquid probaret, etiam persuaderet, materiam non posse in se materialiter causare formam, quod contra ipsos est; quia etiam ex hac parte materia esset in potentia, quia etiam habet virtutem causandi materialiter seu recipiendi, & simul in actu, ut ipsi inferebant.

Porro, posse aliquod agens in seipsum operari, manifestè ostendit contra ipsos experientia, quæ videmus, aquam ab igne separatam, propriam frigiditatem in se reproducere. Idem est in animali recuperante propriam virtutem proprium calorem, aliquantulum diminutum ab agente extrinseco: præterea omnia agentia produciunt suos actus, quod ostendimus fusiùs in libris de Anima. Item 173 lapis, si non impediatur, se ipsum mouet in centrum, ignis sursum, non est ergo hinc impugnan-

da nostra sententia. Distinctio autem, quæ requiritur ad operandum, non est inter subiectum recipiens effectum, & inter causam illum producentem, sed inter effectum productum & causam, de quo fusiùs in Physicis.

Sed hinc insurgit difficultas: Ergo poterit aer cum vno gradu lucis seipsum intendere usque ad octauum, quod videtur falsum. Sequela probatur, quia in primis, ut proximè diximus, calor potest operari in proprio subiecto, aliunde autem in nostra sententia quilibet gradus caloris continet etiam octauum, cum sit illi omnino similis; ergo poterit illum producere. Neque hic potest 174 recurri ad similitudinem agentis cum passio, eo quod non agat in simile: nam cum non sit distinctum agens à patiente, non potest habere locum ea ratio non agendi in simile, etiam si posset dici, vnam gradum caloris in proprio subiecto non posse amplius producere, eo quod intenderet supra se, quod videtur esse contra naturam agentis. Sed quidquid de hoc sit,

Respondeo Primò, retorquendo argumentum contra eos, qui dicunt, gradus esse heterogeneos; ipse enim bene & merito arbitrantur, quemlibet gradum lucis esse perfectiorem quolibet gradu caloris, & continere illum, & tamen non ideo primus gradus lucis sufficit ad producendum sex gradus in subiecto in quo est; ergo non quia primus gradus sit æquè perfectus cum octauo, id eo potest producere in proprio subiecto usque ad octauum.

Respondeo Secundò, has qualitates non esse operatiuas alterius similis qualitatis in proprio subiecto, sed in extraneo: frigus enim niuis ab ipsâ substantiâ niuis producitur, in alio verò subiecto producitur à frigore niuis. Idem est de reliquis. Quare licet subiectum habeat vnicum gradum lucis, adhuc non potest in seipso alios 175 producere. Ratio à priori fortè est, quia operari immanenter in seipso, perfectior modus est, quam operari transeunter in alio: vnde licet calor habeat virtutem ad producendum in alio subiecto calorem, non tamen illam habet ad illum producendum in seipso. Habet quidem virtutem ad producendum in seipso alias qualitates imperfectiores ipso calore, ut lux ad producendum calorem, quia perfectio proueniens ex nobiliori modo operandi, temperatur ex imperfectiori termino; ad producendum autem terminum sibi æqualem in seipso, non habet virtutem, ideoque non potest seipsum intendere, nisi per principium multò perfectius ipsâ qualitate intensâ, sicut aqua est multò perfectior frigore, ideoque potest illum producere in se. Lux, etsi perfectior calore, quia tamen exiguis hic excessus est, non potest per primum gradum sui quoslibet calores producere, sed fortè ad quartum caloris requiritur tertius lucis, & sic de reliquis.

Dixi paulò antè, fortè hanc esse rationem à 176 priori: nam probabiliùs id reducitur in proprias naturas eorum accidentium. Etenim licet, iuxta dicta suprâ, perfectior sit modus operandi ad intra, quam producere in alio; non propterea infertur, Angelus v. g. potest producere in se intellectiones; ergo potest easdem vel alias similes producere in alieno etiam subiecto: cuius rei non potest esse ratio maior operationis perfectio, quia potius esset minor perfectio in alio eos producere;

ducere; ergo ex maiori vel minori operatione transeunte nil concluditur.

Adde, fortè etiam aliquem dicturum, operari in se esse minùs perfectum modum, quia dicit mutationem sui, quàm operari in alio quod hanc mutationem non includit. Sed de hoc alibi.

SECTIO XI.

De Resistentiâ.

ALTERATIO impediri solet per resistentiam passî, unde post alterationem, oportet aliquid de resistentiâ dicere. Resistere idem est, ac impedire actionem agentis, ut quando quis retardat imperium alterius conantis eum eo loco mouere. Hoc etiam contingit suo modo inter agentia naturalia: lignum enim humidum magis resistit igni, quàm aridum vel stipa.

177 Duplex est resistentia, Vna *positiua*, quando passum producit in contrario agente qualitatem illi oppositam; quò pacto resistit nix igni, illum in frigidando. Alia est *quasi negatiua*, quando sine operatione contrariâ ex propriâ naturâ passum retardat actionem agentis; quò pacto resistit saxum grande impulsui impresso ab homine, quo etiam pacto resistit adamas contrariis agentibus, in quâ nec saxum nec adamas quidquam agunt. Hæ duæ resistentiæ sunt separabiles inter se: etenim calor resistit operando, adamas præcisè negatiuè. Possunt etiam ambæ coniungi in aliquo passio. Hæ resistentiæ in actu primo non distinguuntur ab ipsis formis, sicut virtus productiua non distinguitur à substantiâ causæ: in actu verò secundo addunt actualem cessationem operationis, quæ potest separari à resistentiâ in actu primo saltem diuinitus. Quantumuis enim saxum virtutem resistendi in actu primo contineat, adhuc tamen potest de potentiâ saltem absolutâ sine resistentiâ à leui impulsui hominis moueri; & lignum, quantumuis humidum, & potens ignis actiuitatem retardare, potest tamen diuinitus in instanti ab igne caleheri.

178 His positis, dubitabis Primò, vtrum ad agendum requirantur maiores vires actiuæ, quàm sit resistentia passî. Respondeo affirmatiuè, alioquin non posset in passum operari; certum enim est, maiorem resistentiam non posse vinci ab actiuitate minori, idè enim saxum resistit impulsui hominis, quia illius resistentia maior est quàm huius actiuitas. Sed aduerte, ut habeat agens maiores vires actiuas, quàm passum resistentes, non requiri, qualitatem actiuam intensiorem esse resistenti; hæc enim resistentia & actiuitas prouenit etiam aliunde quàm ex intensiōe, idè quæ frigus ut tria potest operari in calidum ut quatuor, de quo dicemus infra.

Secundò dubitabis, an omnes primæ qualitates resistentes sint etiam æqualiter actiuæ. Vera & communis sententia est negatiua: etenim calor, qui maxime est actiuus, minimus est in resistentiâ; è contrario autem siccitas minor in actiuitate, maior in resistentiâ; frigus, quod secundo loco est actiuum, tertio est resistituum; humor denique penultimo loco actiuus, secundo resistituius.

179 Aduerte, hæc dici in communi sententiâ, docente, siccitatem & humorem esse qualitates accidentales distinctas, & etiam in sententiâ aiente,

eas esse actiuas, etiam si non distinguantur à corpore humido. Quod enim fieret, quoad vim resistendi & operandi, per qualitates distinctas, potest fieri quodammodò per substantiam ipsorum corporum. Has qualitates esse inæquales in actiuitate & resistentiâ, facile probatur: nam si ea quæ præcellit in actiuitate, præcelleret etiam in resistentiâ, semper victoriâ potiretur, nec vniquam posset à subiecto pelli, cuius oppositum docet experientia; ergo necessarium fuit, ut excessus vnius in actiuitate compensaretur per excessum alterius in resistentiâ, ut ita aquis viribus pugnarent, & iam hæc iam illa vinceretur.

Aduertatur huic doctrinæ Vallesius lib. 1. Controuers. Medic. cap. 5. cuius sententia potest hac ratione fulciri: Calor resistit, ut diximus, operando in agens, idem est de aliis qualitatibus; ergo quod calor magis actiuus est, eò magis etiam resistit, idem erit de aliis qualitatibus. Non cogit nos hoc argumentum à nostrâ sententiâ recedere, idè illi respondeo facile ex suprà dictis, distinguendo duplicem resistentiam, aliam positiuam, & hanc fateor esse maiorem, quò maior est actiuitas passî; sunt enim idem actiuitas & resistentia positiua: alia est resistentia quasi negatiua, ob quam difficilius pellitur è subiecto qualitas, quin operetur aliquid in agens, cuiusmodi est resistentia adamantis, & hæc maior est in primis qualitatibus, quò minùs actiuæ sunt, difficilius enim pellitur è subiecto siccitas quàm calor, quantumuis hic fortius agat & velocius quàm illa, cuius ratio à posteriori suprà assignata est.

Circa ordinem verò suprà assignatum de actiuitate qualitatum harum, dubitant nonnulli, arbitantes, humorem esse magis actiuum quàm frigus, quia si humor esset minùs actiuus frigore, haberet minorem actiuitatem quàm siccitas habeat resistentiam, quia siccitas habet vim resistendi in summo, humor autem tertio loco est actiuus. Sed hoc argumentum probat multum, scilicet, humorem esse actiuum in summo, & magis quàm sit ipse ignis; aliàs non videtur posse adæquare resistentiam siccitatis, quæ est summa, nisi etiam humoris actiuitas summa sit: nec sufficit, si sit in secundo loco, ut ipsi contendebant. Omnes ergo debemus argumento respondere, scilicet, quamlibet qualitatem ex resistentiâ & actiuitate habere quinque gradus; calorem v. g. quatuor actiuitatis, vnum resistentiæ; siccitatem è contrario quatuor resistentiæ, vnum actiuitatis: quare, si humor non habet nisi duos siccitatis, habebit tres resistentiæ, & ita compensabitur excessus, & poterunt in se mutuo operari. Adde, resistentiam summam siccitatis non consistere in eo, quod nullatenus possit euinci, sed in eo quod difficilius vincatur: quare si humor valdè intensus continenter passio applicetur, tandem illud vincet, etsi difficulter, quod in propriam naturam earum qualitatum experientiâ cognitam reducendum est.

Tertiò dubitari posset, quâ ratione continetur prædicta resistentia, an possit esse in vno vel duobus instantibus, & postea interrupti. Ratio dubitandi est, quia non videtur maior esse ratio vnius instantis quàm alterius. unde vel videtur dicendum, in omnibus dari eam resistentiam, vel in nullo, quorum vtrumque falsum est. De hac difficultate egi ex proposito suprà Disputa-
tione